

ג ל י ר נ ר ת ל ע י ר ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
ערוכים בידי נחמה ליבוביץ שנה השבע עשרה
יו"ל ע"י מוסד תורה והשכלה למבוגרים ולנער
הסתדרות נשי מזרחי באמריקה
מהדורה מיוחדת כשביל ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לחנוך ותוכנות תורניים בגולה

בשא (תשי"ח) ה גזל הגר

- א. רמב"ם: הלכות גזלה ואכזה פרק ז הלכה א':
 כל מי שנתחייב ממון לחברו הישראלי וכפר בו ונשבע על שקר, הרי זה חייב להחזיר לו הקרן שכפר בו והוספות חומט וחייב בקרבן והוא הנקרא אסם גזלות. הלכה ח': אין הנשבע על כפירת ממון מסלם חומט עד שיודה מעצמו, אבל אם באו עדים והוא עומד בכפירתו מסלם הקרן בלבד על פי עדים ואינו מסלם החמט...
1. מצא סמך בפרסתנו לנאמר בהלכה ח.
 2. מהו הסמך לדין חיוב החמט והקרבו רק למי שמודה מעצמו, ומדוע י"א פטור מחמט וקרבו, אם נודע הדבר מפני עדים ולא על פי הודאתו?
 3. מה טעם השתמש הכתוב בלשון התפעל "והתודו" ולא בלשון קל "ויודו"?

ב. טאלה כללית

הטרה את פרסתנו לפרשת אסם גזלות ויקרא ה' כ - כ"ג

ספרי י"ג:

"וידבר ה' אל משה דבר אל בני ישראל איט או אטה כי יעשו מכל חטאת האדם" - למה נאמרה פרשה זאת? לפי שהוא אומר (ויקרא ה'): "נפש כי תחטא... וכחט בעמיתו בפקדון או בתסומת יד או בגזל... והיה כי יחטא ואסם והטיב את הגזלה... וסלם אותו בראשו וחמטתיו..."; אבל בגזל הגר לא שמענו, ת"ל: "דבר אל בני ישראל איט או אטה כי יעשו מכל חטאות האדם...". בא הכתוב ולמד על גזול הגר ונשבע לו ומת טיסלם קרן וחמט לכהנים (אם מת הגר ולא הניח יורשים) ואסם למזבח. זו מדה בתורה: כל פרשה שנאמרה במקום אחד וחסר בה דבר אחד וחזר וטנאה במקום אחר, לא טנאה אלא על שחיסר בה דבר אחד.

1. מניין שבפרסתנו מדובר בגזול את הגר דוקא?
2. נסה למצא טעם למה נאמרה פרשת גזל הגר דוקא כאן?
3. ו.א.יט או אטה כי יעשו מכל חטאות האדם למעול מעל בה?

ספרא ויקרא טע"ב:

ר' עקיבא אומר: מה ת"ל: "למעול מעל בה"?! לפי שהמלוה והלוה והנושא והנותן אינו מלוה ואינו לווה ואינו נוטא ונותן אלא בטטר ובעדים, לפיכך בזמן שהוא מכחיש, מכחיש בעדים ובטטר, אבל המפקיד אצל חברו אינו רוצה שתדע בו נטמה אלא טליטי סביניהם - בזמן שהוא מכחיש - מכחיש בטליטי סביניהם.

ר"י ש.ר. הירש: (תרגום מגרמנית של א. אבי ז"ל)

כל עברה טבין אדם לחברו דינה כמרד ומעל כלפי מעלה... כביכול הוא הטליטי הנועד כרואה ובלתי נראה בכל מקום מטא ומתן בין הבריות והוא הערב למטא ומתן זה טבין באי עולם - טיהא באמונה. ומאחר טכאן קרא כמכחיש בטעת הכחשתו, בטם הערב, דהיינו נטבע בטמו ית' לסקר, הרי אין זו בגידה בלבד. כאן משתמש היהודי לעדות על יוסר דרכו עם הבריות בתכונת כהונתו - בקרבת אלוקים שלו - ומאחר טקריאתו בטם ה' אינה אלא מסוה נבוב וריק, הרי הטם ההולם אותה היא "מעל בה".

1. מה הקטי בפסוקנו שאותו רצו טניהם לתרץ?
 2. במה מטייע הפסוק בראטית ל"א ג' להבנת דברי ר' עקיבא?
 3. מה ההבדל בין דברי הספרא לדברי הירש בהסברת המוטב "מעל בה"?
- ד. ז. והתודו את חטאתם.

רמב"ם הלכות תשובה א' א':

כל מצות שבתורה בין עטה בין לא תעטה, אם עבר אדם על אחת מהן בין בזדון בין בטעיה כטייעה תשובה ויטוב מחטאו, חייב להתודות לפני האל ב"ה טנ' "איט או אטה כי יעשו וגו' והתודו" - זה ודוי נכריים. ודוי זה מצות עטה...

למה למדו מצות ודוי דברים מפסוקנו ומנוה במנין המצות בפרסתנו ולמה לא למדוה לפני כן מפסוק ויקרא ה' "והיה כי יאסם לאחת מאלה והתודה...?"

בטא (תסי"ח)

ה. ז והסיב את אסמו בראשו וחמסתו יוסף עליו

בבא קמא פרק ט' משנה ה': הנזול את חברו טוה פרוטה ונטבע לו, יוליכנה אחריו אפילו למדי.

לא יתן לא לבנו (סל נגזל) ולא לשלוחו... רט"י ד"ה ונטבע לו: על סקר (סלא גזל ממנו) והודה (לבסוף), יוליכנה אחריו אפילו למדי:

דאין לו כפרה עד שיחזיר לנגזל עצמו.

ה. אלבק (פירוט המטניות)

ד"ה יוליכנה אחריו למדי:

וחייב להוליכנה אחריו, אפילו הלך לארץ רחוקה.

תפארת ישראל ד"ה יוליכנה אחריו למדי:

שרחוק הוא, וגם כסף אין נחשב סם כלום, טנאמר (יטעיה י"ג

י"ז): "הנני מעיר עליכם את מדי, אשר כסף לא יחטיבו, וזהב לא יחפצו בו". אפילו הכי יחזיר לו לסם.

1. הסבר, מהו הרמו בלסון הפסוק לדין זה?

2. הסבר מהו ההבדל בין פירוט אלבק לבין פירוט בעל תפארת ישראל לבסוי "יוליכנה אחריו אפילו למדי".

3. מהו הטעם המיוחד של דין זה, אם נקבל את פירוטו של בעל תפארת ישראל, בנגוד לטעם המקובל של דין זה?

ז. ונתן לאסר אסם לו.

רט"י: למי סנתחייב לו

נחלקו מפרטי רט"י בהבנת דברי רט"י אלה:

הרא"ם (ר"א אליהו מזרחי)

פירוט: אם היה אותו ממון סגזל ונטבע עליו של ראובן וראובן חייב לו לסמעות, לא יתנהו לראובן, אלא למי סנתחייב לו ראובן, דהיינו לסמעות, דהכי מטמע מלסנא דרש"י, "למי סנתחייב לו". דאי סלקא דעתך - לראובן, האי "למי סנתחייב לו"? למי סגזלו ממנו מבעי ליה! ותניא (כתובות י"ט): מניין לנוטה בחברו מנה וחברו סמוציאין מזה ונותנין לזה? ת"ל: "ונתן לאסר אסם לו".

גור אריה

פירוט כי אין "ונתן לאסר אסם לו" כמו "ואסמה הנפש ההיא" ספירוטו סחטאה הנפש, ויהיה "לאסר אסם לו". למי סחטא לו והוא - הקבה"ו; ואם כן יהיה החמס של הקבה"ו. וזה לא יתכן, דהא כתיב "ואם אין לאיש גואל להטיב האסם אליו, האסם המוטב להי לכהן" ומטמע דוקא אם אין לו גואל להטיב אליו ואם יש לו גואל - יתן לו או ליורטו. לפיכך לאסר "אסם לו" על כרחך מלסון "חייב" כלומר "למי סנתחייב לו"! והרא"ם פירט כז' ענין זל.

1. כיצד מפרט כל אחד מהנ"ל את דברי רט"י ומה ההבדל סביניהם?

2. מה קשה לרט"י בפסוקנו?

3. מה בין הוראת מלת "ואסמה" בפ"ו ומלת "אסם" שבפ"ז לפי הרא"ם ולפי הגור אריה?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, הסתדרות הציונית העולמית המחלקה לחנוך זתרכות תורניים בגולה, ירושלים, ת.ד. 92.

השאלות והאשומנות א קשות והמשובנות אא קשות ביותר. יפתר כל אחד לפי דרגתו.